

Motion till riksdagen 2025/26:4051

av **Malte Tängmark Roos m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2025/26:201 Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2025/26:201 i dess helhet.

Motivering

Regeringen föreslår i propositionen ett bidragstak inom försörjningsstödet samt en rad andra förändringar som sägs syfta till att stärka drivkrafterna till arbete. Förslagen omfattar bl.a. en ny modell för riksnormen, begränsningar för kommuner att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen, en begränsningsregel för större hushåll, skärpta villkor för personer med nedsatt arbetsförmåga, inskränkningar i rätten till bistånd vid andrahandsboende samt krav på laglig vistelse i Sverige för rätt till ekonomiskt bistånd. Propositionen innebär därmed inte en avgränsad justering av enskilda regler, utan ett principiellt skifte i synen på försörjningsstödet och på det yttersta skyddsnätets funktion.

Miljöpartiet anser att regeringens förslag går i fel riktning. Försörjningsstödet är välfärdssystemets yttersta skyddsnät. Det ska träda in när andra system inte räcker, inte användas som ett verktyg för att pressa människor djupare in i fattigdom. Regeringens proposition utgår från antagandet att lägre bistånd automatiskt leder till högre sysselsättning. Men både utredningen, Finanspolitiska rådet och en lång rad remissinstanser pekar på att antagandet har svagt eller inget stöd i forskning och att de positiva effekterna på sysselsättningen snarare bedöms som osäkra och mycket begränsade. Samtidigt varnar remissinstanser för ökade risker för barnfattigdom, social utsatthet och kriminalitet, sämre skolresultat, försämrad jämställdhet, sämre integration samt ökade kostnader i andra delar av välfärden. Det här är inte en reform som sätter människor i arbete. Det är en fattigdomslinje, inte en arbetslinje.

Det är också anmärkningsvärt att propositionen motiveras med att bryta ett växande ”bidragsberoende”, samtidigt som mottagandet av ekonomiskt bistånd ligger på historiskt låga nivåer. Socialstyrelsen framhåller i sitt remissvar att mottagandet av ekonomiskt bistånd år 2023 låg på den lägsta uppmätta nivån (2,5 procent av befolkningen) sedan myndigheten började inhämta statistik 1990 (8 procent av befolkningen). Problemet i dag är alltså inte att allt fler lever på försörjningsstöd. Problemet är att allt fler människor lever i fattigdom – 729 000 enligt SCB:s senaste mätning – samtidigt som andra trygghetssystem brister och människor därför tvingas söka hjälp hos socialtjänsten när sjukförsäkring, arbetsmarknadspolitik eller etableringsinsatser inte fungerar.

Regeringen hävdar att reformen behövs för att värna systemets legitimitet och samhällskontraktet. Miljöpartiet menar tvärtom att tilliten till välfärden undergrävs när regeringen svartmålar människor i ekonomisk utsatthet och gör det yttersta skyddsnätet svagare trots att mottagandet redan minskar. Finanspolitiska rådet har konstaterat att svaga arbetsincitament inom ekonomiskt bistånd som högst berör några tusen personer och att en sänkning av biståndet för denna grupp skulle innebära en omprövning av vad som utgör en skälig levnadsnivå. Regeringen går ändå vidare med en nedskärningslinje som i huvudsak träffar barnfamiljer. Det är fel väg. I en tid när barns psykiska ohälsa, skolstress och ekonomiska utsatthet redan ökar behövs mer trygghet, inte mindre.

Fattigdomen fördjupas i stället för att bekämpas

Regeringens förslag riskerar att fördjupa den ekonomiska utsattheten för människor som redan lever med mycket små marginaler. Propositionen medger själv att förslagen på kort sikt minskar den ekonomiska standarden för den tiondel som har lägst ekonomisk standard. Trots det går regeringen vidare utan att kunna visa att förslagen faktiskt leder till varaktigt högre sysselsättning. Miljöpartiet menar att staten inte ska möta växande fattigdom med att sänka golvet i det yttersta skyddsnätet.

Det gäller inte minst riksnormen. Riksnormen infördes för att ge en enhetlig miniminivå för skäliga vardagsutgifter och för att människor inte ska vara beroende av kommunal ekonomi eller politisk majoritet för att få det. Tanken var att normen skulle bygga på Konsumentverkets underlag och justeras utifrån verkliga kostnadsförändringar. Över tid har den kopplingen försvagats och riksnormen urholkats. Utredningen visar att riksnormen i flera typhushåll ligger tydligt under Konsumentverkets referensvärden för motsvarande kostnader. Det betyder att normen redan i dag inte fullt ut svarar mot vad som krävs för en rimlig vardag. I det läget borde regeringen ha stärkt riksnormens legitimitet och träffsäkerhet. I stället används reformen för att öppna för ytterligare begränsningar.

Regeringens förslag avviker från utredningens modell för riksnorm genom att föreslå att den inte bör ligga på samma nivåer som Konsumentverkets beräknade hushållskostnader. För Miljöpartiet är det avgörande att riksnormen återknyts till sitt ursprungliga syfte: att säkra en skälig levnadsnivå. En modernisering av riksnormen får inte bli ett verktyg för nedskärningar, bidragstak och minskad möjlighet till individuella tillägg.

Det är också därför remisskritiken är så omfattande. Rädda Barnen, Funktionsrätt Sverige, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Socialstyrelsen, Sveriges Stadsmissioner och flera andra aktörer pekar på att riksnormen måste spegla både prisutvecklingen och samhällsutvecklingen, att skalfördelar i stora hushåll riskerar att överskattas och att begränsningar i möjligheten att lämna bistånd utöver riksnormen

hotar den individuella prövningen och skyddet för särskilt utsatta grupper. En riksnorm som inte längre säkrar en skälig levnadsnivå uppfyller inte sitt syfte.

Barn ska inte betala priset för regeringens symbolpolitik

Miljöpartiet anser att propositionens mest allvarliga brist är att den i praktiken vältrar över kostnaden på barn. Barnets bästa ska vara en primär övervägning i alla beslut som rör barn, men regeringens proposition lever inte upp till det kravet. De förslag som läggs fram träffar en liten grupp hushåll, men en mycket stor grupp barn. En tredjedel av alla barn i biståndshushåll skulle drabbas av förslaget, medan bara 6,6 procent av de vuxna biståndsmottagarna berörs, baserat på beräkningar som Malmö stad har gjort. Det är i grunden ett allvarligt politiskt vägval.

Rädda Barnen, Socialstyrelsen, Svenska kyrkan, Röda Korset och flera andra remissinstanser varnar för att förslagen riskerar att stå i strid med barnkonventionen och att barns rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard försvagas. Regeringen föreslår att barn i stora familjer ska klara sig på mindre därför att deras familjer antas kunna köpa storpack, återanvända mer och anpassa sin konsumtion ytterligare. Men hushåll som lever på försörjningsstöd anpassar redan sin konsumtion till det yttersta. Socialstyrelsen framhåller att det är svårt att förutsätta att sådana fördelar finns för alla barn i stora familjer. Rädda Barnen varnar för att skalfördelarna överskattas och att barn i större hushåll därmed riskerar olika ekonomiska förutsättningar beroende på hur många syskon de har. Att bygga lagstiftning på antagandet att barn kan ärva mer, dela mer och avstå mer är inte en hållbar politik. Det riskerar i stället att öka barnfattigdomen, förstärka segregationen och försämra barns uppväxtvillkor.

Regeringen medger själv att förslagen kan få negativa ekonomiska konsekvenser för barn, men menar att detta gäller innan föräldrarna börjar arbeta. Ett sådant resonemang bygger på osäkra antaganden om att föräldrar faktiskt kommer att få arbete och att detta sker snabbt nog för att barn inte ska drabbas. Det är inte en ansvarsfull grund för lagstiftning. Barnets bästa ska vara en primär övervägning, inte ett villkorat efterhandslöfte.

Lås inte fast kvinnor och förstärk ojämlikhet

Miljöpartiet ser med stor oro på konsekvenserna för jämställdheten. Särskilt ensamstående kvinnor med barn riskerar att drabbas hårt. Jämställdhetsmyndigheten menar att det finns brister i utredningens jämställdhetsanalys. Regeringens egen konsekvensanalys har likaså allvarliga brister. Den konstaterar att fler kvinnor än män berörs av begränsningen för flerbarnshushåll, eftersom 92 procent av de ensamstående biståndsmottagarna med fler än tre barn – är kvinnor. Att nästan hela den grupp som berörs av denna del av reformen utgörs av kvinnor borde vara en tydlig varningssignal om att förslaget slår mycket snett mot jämställdheten.

Jämställdhetsmyndigheten varnar också för att begränsningar i försörjningsstödet kan öka kvinnors ekonomiska beroende av en partner och därmed också öka risken för våld i nära relationer, inklusive ekonomiskt våld. Ekonomisk självständighet är ofta en förutsättning för att kunna lämna en våldsam relation. Det är en mycket allvarlig invändning som regeringen inte bemöter. Regeringen skriver i stället i sin konsekvensanalys att förslagen inte har några tydliga effekter på annat än ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män. En politik som medvetet försämrar kvinnors ekonomiska trygghet kan

dock inte anses sakna betydelse för andra jämställdhetspolitiska mål, såsom att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Även integrationsperspektivet är allvarligt eftersatt. Regeringen hävdar att förslagen på sikt kan bidra till ökad integration eftersom utrikes födda är överrepresenterade bland mottagare av ekonomiskt bistånd. Men flera remissinstanser pekar på motsatsen. Diskrimineringsombudsmannen framhåller att förslagen kan innebära missgynnande med samband till etnisk tillhörighet och att det finns en risk för diskriminering. Förslaget som begränsar försörjningsstöd till hushåll med fyra eller fler barn riktar sig särskilt mot utrikes födda, som utgjorde 89 procent av denna grupp 2024. Sveriges Stadsmissioner betonar att människor med försörjningsstöd i regel vill försörja sig själva genom arbete, men att de verkliga hindren är utbildningsnivå, språkkunskaper och diskriminering på arbetsmarknaden. Att möta sådana hinder med sänkta nivåer i försörjningsstödet är inte integrationspolitik. Det är ansvarsförskjutning.

Personer med funktionsnedsättning ska mötas med stöd, inte med hårdare villkor

Personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga hör till dem som riskerar att drabbas särskilt hårt av propositionen. Myndigheten för delaktighet konstaterar att utredningen inte har genomfört någon samlad analys av vilka konsekvenser förslagen kan få för personer med funktionsnedsättning, trots att nästan två av tio arbetslösa biståndsmottagare har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. MFD bedömer att flera av förslagen kan leda till försämrat stöd och därmed också försämrade möjligheter att delta i samhälls- och arbetslivet på jämlika villkor, och därmed inte är förenlig med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Funktionsrätt Sverige avstyrker också centrala delar av förslagen. Organisationen pekar på att människor ofta söker försörjningsstöd därför att andra samhällsstöd har blivit mer restriktiva, exempelvis sjukförsäkringen. När regeringen då väljer att strama åt även det yttersta skyddsnätet, drabbar det människor som redan har få eller inga andra vägar till inkomst. Det gäller inte minst dem som vill arbeta men möter diskriminering, otillgängliga arbetsplatser eller bristande stöd.

Socialstyrelsen framhåller dessutom att det för vuxna kan finnas fler situationer än dem utredningen nämner där försörjningsstöd över riksnormen är motiverat, t.ex. för personer med funktionsnedsättning. När regeringen samtidigt vill begränsa möjligheten att lämna bistånd utöver riksnormen riskerar det därför att slå särskilt hårt mot just denna grupp. En reform som påstås stärka möjligheten till arbete får inte utformas så att människor med dokumenterat sämre förutsättningar får ett sämre skydd än i dag.

Kommunerna ska inte målas in i en högerpolitisk tvångströja

Lagförslaget innebär en tydlig inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Regeringen vill begränsa kommunernas möjlighet att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen och styra mer av den praktiska tillämpningen från nationell nivå. Det här är ännu ett exempel på hur högerregeringen väljer att begränsa kommunernas handlingsutrymme i stället för att ge dem verktyg att lösa verkliga problem. SKR och en stor andel av remissinstanserna

motsätter sig detta. Levnadskostnader ser olika ut i olika delar av landet, och socialtjänstens uppdrag bygger på att individuella behov ska kunna prövas.

När staten både underlåter att säkerställa ett tillräckligt starkt nationellt golv och samtidigt begränsar kommunernas möjlighet att kompensera för det, blir resultatet ökad otrygghet för människor i ekonomisk utsatthet. Regeringen tvingar därmed kommunerna att följa en nationell högerpolitisk linje i stället för att ge utrymme för lokalt ansvarstagande och individuella bedömningar.

Malte Tängmark Roos (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Nils Seye Larsen (MP)